

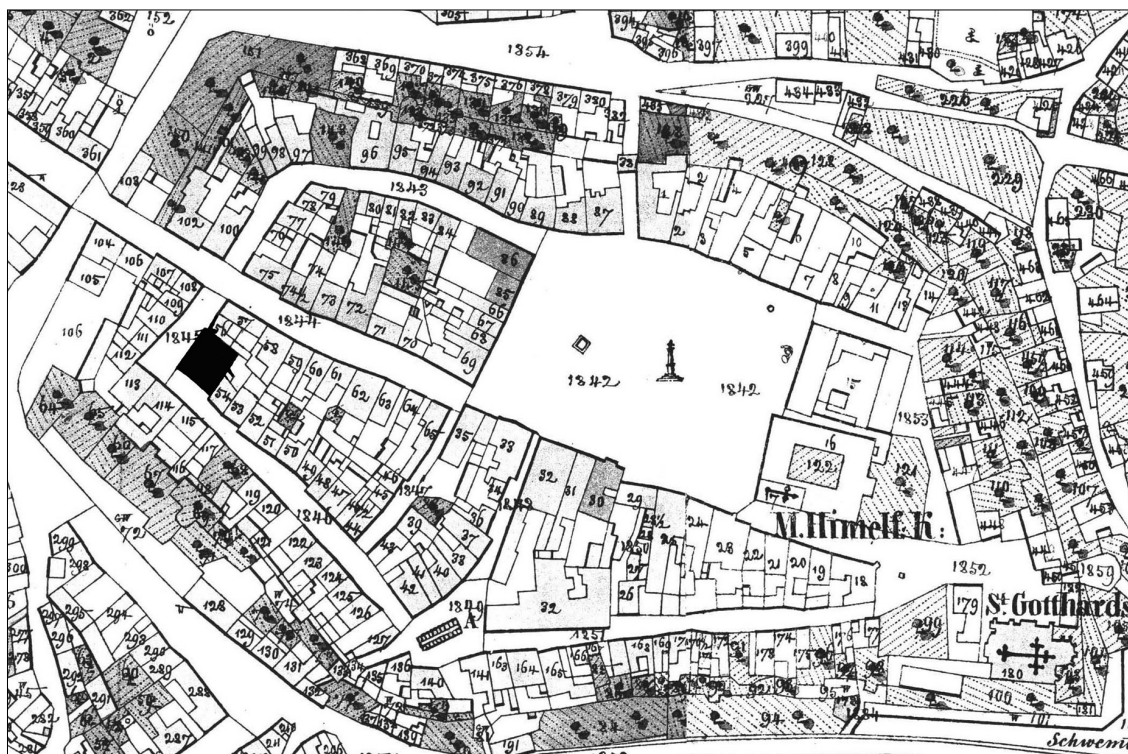
NÁLEZ STŘEDOVĚKÉ STUDNY A PECE NA PARCELE ČP. 55 VE SLANÉM

Ladislav Varadzin

Cílem tohoto textu je seznámit odbornou veřejnost s nálezem středověké studny a pece neznámé funkce na městské parcele ve Slaném. Naleziště se nachází uvnitř hradeb středověkého města v jeho jihozápadním kvadrantu (*obr. 1; 2*).

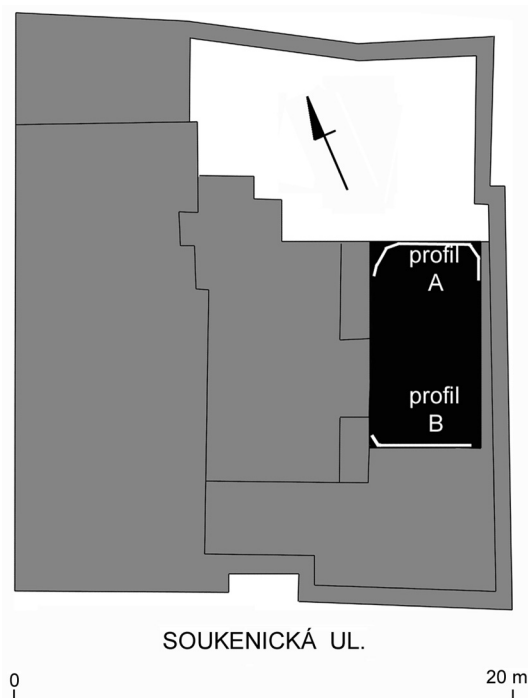
NÁLEZOVÁ SITUACE

Na lokalitu jsem dorazil 16. 6. 2005 v rámci záchranné služby ArÚ AV ČR. V době mé návštěvy již byl proveden výkop ve východní části staveniště, který byl součástí rozsáhlé adaptace do té doby opuštěné parcely. Po příjezdu bylo patrné, že porušena byla kamenná studna, pec a přiléhající vrstvy, které byly začištěny, zdokumentovány a o vzorkovány. Protože studna pokračovala hlouběji pod úroveň výkopu, dohodl jsem se s vedoucím stavby, že dělníci odeberou její zásyp do větší hloubky. Z toho důvodu následovala další návštěva o týden později.¹

Obr. 1. Slaný na mapě stabilního katastru v polovině 19. století. Parcela čp. 55 s nalezištěm zvýrazněna černě

¹ Podrobná zpráva o výzkumu je uložena v Archivu NZ ArÚ AV ČR v Praze, čj. 6686/07.

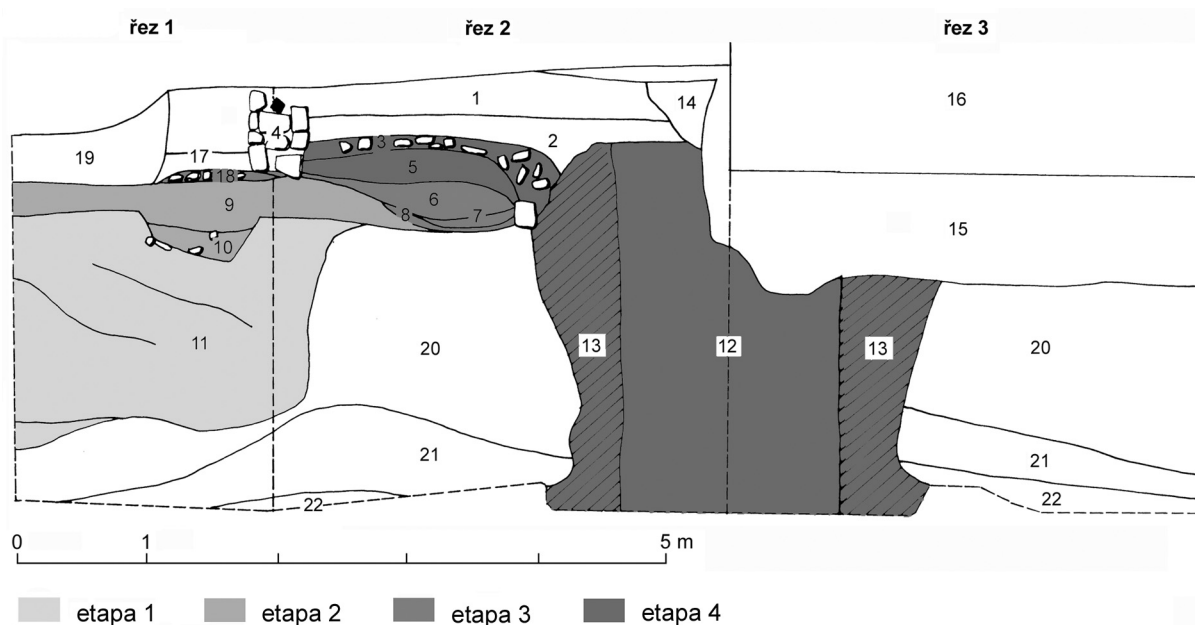

Obr. 2. Zjednodušené schéma stavebního projektu na parcele čp. 55. Černě zvýrazněn zkoumaný výkop s vyznačenými profily A a B

PROFIL A

Sestává se ze tří řezů, které mezi sebou nesvírají pravý úhel (obr. 2). V severovýchodním rohu mezi řezem 2 a 3 se nachází torzo studny zachované do výšky 5,6 m, jejíž dno se nacházelo v neznámé hloubce pod úrovní výkopu (obr. 4; 5). Torzo představuje zhruba čtvrtina kamenného pláště, zbytek studny byl zničen při strojovém hloubení výkopu. Řezy 1 a 2 zachycují stratigrafický vztah studny k ostatním uloženinám, což dovoluje nastínit její vztah k etapám stratigrafického vývoje. Řez 3 ve východní části výkopu zachycuje základové zdivo budovy na sousední parcele (s. j. 15), které porušuje plášť studny, a nad ním betonovou podezdívku pro budovaný dům na parcele čp. 55 (s. j. 16). Na profilu A bylo možné rozlišit pět etap stratigrafického vývoje (obr. 3).

Etapu 1 – představuje nejstarší doložená antropogenní aktivita zjištěná na profilu v podobě zahloubeného objektu do hl. 1,8 m (s. j. 11) zasypaného prohlíněným šterkopískem, z něhož ovšem nepochází žádné nálezy. Řez 1 neprochází objektem kolmo, ale diagonálně, kreslený plán tudíž zkresluje jeho skutečnou šířku. Funkce objektu je neznámá.

Obr. 3. Profil A s návrhem stratigrafického vývoje do čtyř etap. Popis s. j.: 1 – suťová navážka; 2 – heterogenní hlinitý jíl s uhlíky, menšími zl. opuky a popelovitými vrstvičkami; 3 – vrstva opuky promíšená heterogenním hnědým hlinitým jílem; 4 – opuková zídka na sucho kladená, zl. opuky kubických tvarů; 5 – zelenohnědý ulehlý hlinitý jíl, heterogenní s uhlíky, mazaničkou, zl. opuky a s drobnými vrstvičkami; 6 – čistý šterkopísek (přemístěné podloží); 7 – zelenohnědý jíl; 8 – vrstva popele s drobnou mazaničkou; 9 – hnědý hlinitý jíl (3:7) takřka homogenní, s minimální příměsí uhlíků; 10 – světle hnědý jíl promíšený šterkem, občas kámen; 11 – středně velký prohlíněný šterk (různé odstíny barev do hněda a okrova, patrné zvrstvení); 12 – vnitřní líc zdiva studny na kružnici o průměru 1,5 m (vnější průměr cca 2,15 m); opuka + menší podíl břidlice/buližníků; malta nezjištěna; 13 – řez zdivem studny; 14 – výkop pro č. 15 vyplněný suti; 15 – základové zdivo sousedního domu (údajně z 30. let 20. století); 16 – betonová podezdívka domu čp. 55; 17 – heterogenní suťovitá hlína; 18 – rozpadlá opuka promíšená tmavší šedou hlinou s uhlíky; 19 – současný výkop pro inženýrské sítě; 20 – podložní šterk + písek; 21 – šedý jíl; 22 – pískovec

Obr. 4. Slaný. Foto celkové situace a profilu A

Obr. 5. Slaný. Foto celkové situace a profilu A

Etapu 2 – představuje výkop a dvě uloženy (s. j. 9, 10). I v tomto případě postrádáme jakékoliv artefakty a ekofakty s výjimkou minimální příměsi uhlíků v s. j. 9.

Etapu 3 – představuje nehluboká proláklina (nejspíše výkop) a vrstvy v ní uložené (s. j. 6, 7, 8 a 18). Poprvé se setkáváme se zřetelnými pozůstatky lidské činnosti v podobě uhlíků, mazanice (vr. 8) a použití opuky na parcele (vr. 18). Artefakty nebyly při vzorkování nalezeny. Nelze vyloučit ani prokázat, zda tato etapa vznikla současně s vybudováním studny.

Etapu 4 – představují vr. 3 a 5. Podle směru stykových linií lze soudit, že nejpozději v době uložení vr. 5 nebo vr. 3 (kumulace opukových kamenů) již studna existovala. Vrstvu 5 je možné – smíme-li se spoléhat na nevelké množství nálezů – datovat do 14.–15. století podle výskytu vysokého okruží.

Etapu 5 – představuje zásyp studny a vrstva (č. 2) spočívající nad ním. Nálezy z těchto stratigrafických jednotek tudíž poskytují představu o době zániku studny, která podle keramických nálezů spadá nejdříve do 17.–18. století (podle barokních zlomků) nebo do doby následující.

Tab. 1. Přehled počtu keramických zlomků získaných při vzorkování profilu A. Absolutní datování výše uvedených etap je podmíněné nevelkým počtem keramiky, takže závěry založené zejména na absenci některých keramických prvků mají jen omezenou platnost

Etapa	Uložení	Celkem	Okrajů	Zdobných	Obr.
4	vr. 5	14	2	2	7:7-11
5	vr. 2	14	3	2	7:1-3
5	zásyp studny, horní část	4	2	0	7:4-5
5	zásyp studny, dolní část	8	0	0	7:6
celkem		40	7	4	

PROFIL B

Profil jižní stěny výkopu (*obr. 2*) zachycuje zhruba podélný řez pecí s délkou 2,57 m a homogenní hlínu (půdní typ?) o mocnosti cca 0,4 m, do níž pec byla zahloubena (*obr. 6*). V konstrukci klenby, jak napovídá její torzo, které se zčásti zachovalo a zčásti se nacházelo v zásypu pece, byly použity větší zlomky hrubozrnného pískovce.² Zásyp obsahoval dále četné vrstvy a čočky uhlíků a popela a zlomek středověké kameniny, který dovoluje datování zániku pece nejdříve do 14.–15. století (*obr. 7:12*). K funkci pece se nelze vyjádřit.

SOUHRN

Pohled do nálezové situace na středověké parcele čp. 55 ve Slaném přinesl zejména následující poznatky: **1.** Nejstarší nálezy shromážděné vzorkováním profilů pochází z vrcholného středověku. **2.** Nárůst terénu na parcele dosáhl v místech profilu A zhruba 1 m, naproti tomu v profilu B, tj. v zadní části parcely, byla překvapivě zjištěna jen homogenní hlína (snad půdní typ) o mocnosti 0,4 m. S ohledem na nedostatečné poznatky o topografii nálezů a charakteru nadloží uvnitř parcely nelze nesoulad mezi oběma profily vysvětlit a tím ani dynamiku vývoje středověké zástavby a její distribuce. **3.** Na západním okraji výkopu byl narušen zahloubený objekt zasypaný uloženinou č. 11. Pokud platí ztotožnění této uloženy s protějším výkopem v profilu B (jistotu nemáme), pak jedna z hran tohoto výkopu dosáhla délky min. 10,5 m (od profilu A k profilu B); v tom případě by bylo možné uvažovat např. o výkopu pro sklep. K datování této aktivity přispívá pouze skutečnost, že stratigraficky předchází dvěma etapám, které byly shora uzavřeny vr. 3 a 5, které obsahovaly nálezy ze 14.–15. století. Protože opuka – jako stavební materiál – se vyskytla teprve v etapě 3 stratigrafického vývoje, lze se hypoteticky domnívat, že do té doby byly v této části parcely budovány jen dřevěné konstrukce. **4.** V jižní části vý-

² Jeden zlomek tmavě červeného až temně fialového hrubozrnného železitého pískovce s ojedinělými zrnky velikosti drobného šterku byl předán k posouzení J. Zavřelovi. Podle jeho údajů se jedná o sediment křídového stáří (perucko-korycanské souvrství). Obdobné horniny tvoří skalní podklad velké části města a současně s tím se vyskytují ve zdejších zvětralinách (eluvium), svahovinách (deluvium) i náplavech (aluvium). Pro velmi nízký obsah sloučenin železa (spíše jen zbarvují horniny) se nehodí k získávání železa.

Obr. 6. Slaný. Profil B, foto řezu pece

kopu byla narušena pec zasypaná nejdříve ve 14.–15. století, která ležela ve vzdálenosti asi 10 m od uliční čáry (dnešní Soukenické ul.), s níž byla její podélná osa zhruba rovnoběžná. Bohužel její funkční určení nebylo možné; lze jen poukázat na její situování v nejhlubší části parcely. **5.** Pozoruhodný nález představuje studna neznámé hloubky s kamenným pláštěm, která nejspíše vznikla ve 14.–15. století a zanikla nejdříve v 17.–18. století. Dokládá způsob zajišťování vody uvnitř hradeb středověkého města Slaný. Lze se domnívat, že rostlé podloží v podobě pískovcové skály a mocné štěrkopískové vrstvy, oddělených vrstvou jílu, pozitivně ovlivňovaly kvalitu vody.³

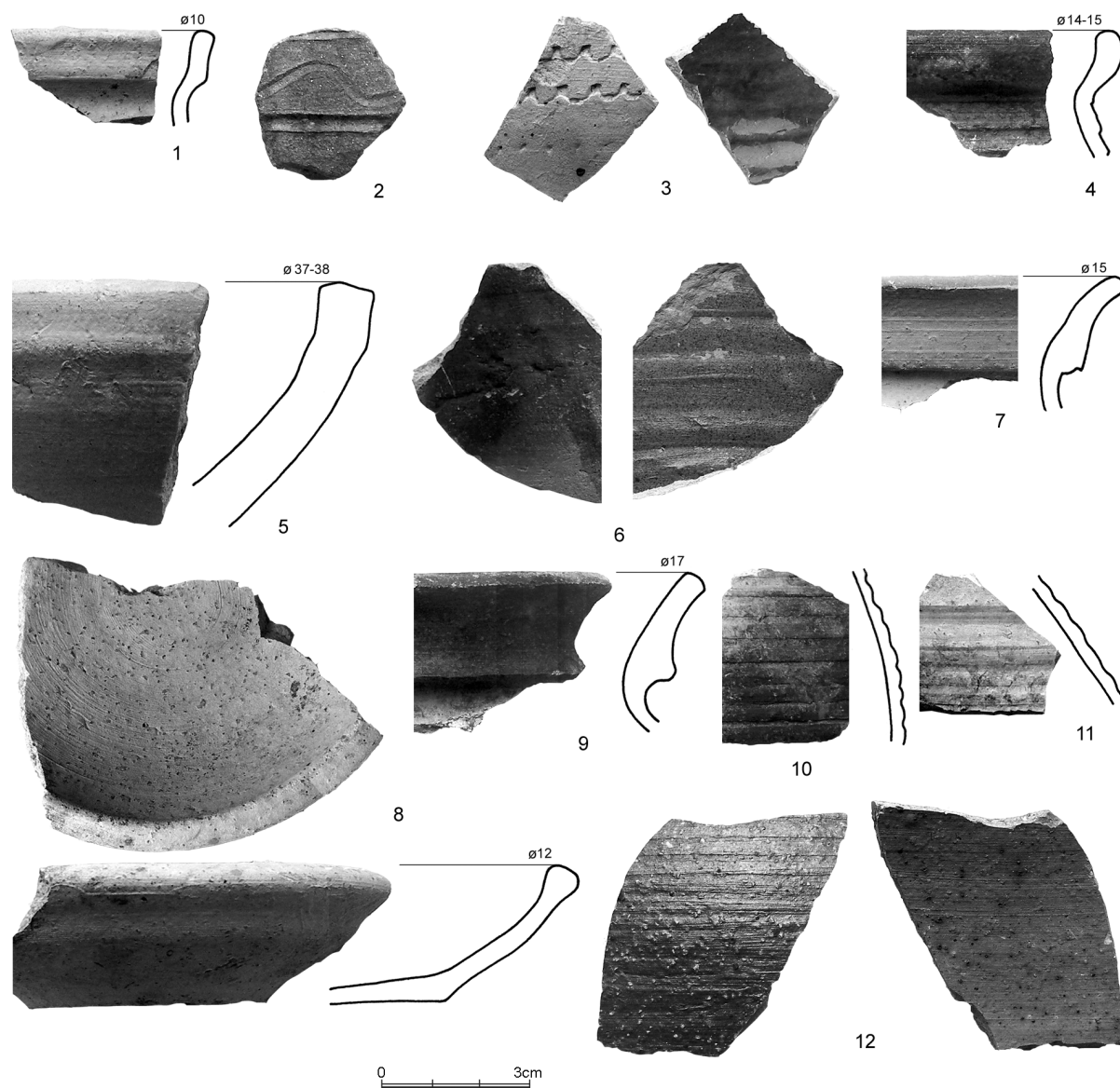
A MEDIEVAL WELL AND OVEN FROM PLOT NO. 55 AT SLANÝ

The site lies within the walls of the medieval town (fig. 1:A,B). Because excavation had already taken place, it was possible only to study the profiles. The author regards the following information as being key: 1. The oldest finds recovered from sampling the profile (41 sherds; fig. 4) date to the High Middle Ages. 2. In the southern part of the trench an oven was disturbed that had been filled in no earlier than during the 14th–15th centuries, and which lay some 10m from the building line, to which its long axis was roughly parallel (fig. 3:B). Unfortunately a functional determination was not possible, and it can only be observed that it was located at the deepest part of the plot. 3. The well, of unknown depth with a stone lining, is a notable discovery; probably created in the 14th–15th century, it was abandoned no earlier than in the 17th–18th century. It is evidence for the means by which water was obtained within the ramparts of the medieval borough of Slaný. It may be presumed that advantageous substrate (in the forum of sandstone rock and thick gravel/sand layers, divided by a layer of clay) positively influenced the quality of the water (figs. 2; 3:A). It is only the second well found in Slaný.

LADISLAV VARADZIN

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, PRAHA, v. v. i., LETENSKÁ 4, 118 00 PRAHA 1

³ Pokud vím, jedná se o druhý nález studny ve Slaném. První představuje studna ve východní části města, zjištěná V. Mouchou (Archiv NZ ArÚ v Praze, čj. 3956/93).

Obr. 7. Slaný. Výběr keramických nálezů. 1–3 – profil A, vr. 2; 4–6 – zásyp studny; 7–11 – profil A, vr. 5; 12 – profil B, zásyp pece